

Proiectul nu reprezintă în mod necesar poziția Administrației Fondului Cultural Național. AFCN nu este responsabil de conținutul proiectului sau de modul în care rezultatele proiectului pot fi folosite. Acestea sunt în întregime responsabilitatea beneficiarului finanțării.

Az ó-szászok

Korunk jellemvonása a félreismerhetlen haladási törekvés. Nemcsak a művészet, tudomány, ipar és gazdaság, hanem és főként az állami élet terén.

Még csak néhány rövid éve s a Királyhágón inneni és túli Magyarország az absolutismus igája alatt nyögött, míg ma már az alkotmányosság meglevenítő időszaka nyílt meg fölötte. S éppen ezért mindazoknak, kik a kor e szellemét csak valamenynyire is fölfogni képesek, általános hivatásuk, hogy az új érárt minden rendelkezésre álló alkotmányos eszközökkel megmentse azon akadályoktól, melyeknek szülőanyja az absolutismus vala. Ily akadályok névszerint a burocracia és papuralom.

Mindkettő ellen sok eredménnyel történt föllépés és küzdelem hazánk több pontján a haladó párt részéről, melyet most sikerrel folytat. A burocracia ennek folytán most már csak szórványosan jelentkezik, s a papi befolyás is a politikai kérdésekre mind szűkebb s szűkebb határok köze szoríttatik. Fájdalom azonban, hogy a Királyföldön nem ez az eset. Itt még teljes virágban él a burocratismus, itt még burjánzik a papuralom. Mindkettő támogatja egymást, valahol csak arról van szó, hogy a kormány intézkedéseit vagy a kormány közegei s névszerént a szászok ispánjának föllépését gátolják, megtámadják; valahol csak arról van szó, hogy a Királyföld korszerű szervezését megnehezítsék vagy az elszállt évszázadok megfakult szabadalmi mellett lándzsát törjenek.

A Királyföldön a burocraták és a papok képezik magvát a reactionarius, vagy legalább az ó-conservatív pártnak, melynek tagjai – ellentétben a kiegyezés-párti haladó ifjú-szászokkal – magukat ó-szászoknak nevezik. Pártjuk uszályát képezik e kívül a köz-szászok nagyobb része, kiket a papság

pórázon vezet; a gymnasiumi tanítók, kik valamennyien theologusok; továbbá az idősebb iparosok és kereskedők s végül nagyon sokan olyanok, kik a papsággal sógorság, komaságban vannak, fájdalom! ezek száma légió, úgy hogy jelenben majd mindenütt sikerül a papságnak, hogy a politikai és társadalmi kérdésekre hatást gyakoroljanak és mintegy behalózzák az egész Szászföldet briaraeusi karjaikkal.

Az ifjú-szászok taborát az előbb nem nevezettek képezik. Megjegyzendő, hogy ezek között vannak különösen a fiatalabb polgárok, kezművesek, kereskedők sat. s mindenekelőtt az ifjabb jogászok, kik tulajdonképen az egyediúliek a nép kebelében, kik jogi és államtudományi képzettségök alapján, méltányolni s megérteni képesek a Királyföldnek az utóbbi idők folytán föltűnt politikai átalakulását. Ezeken kívül is sokan vannak, kik tulajdonképen maguk sem képesek számot adni maguknak, ha ó- vagy ifjú-szászok-e voltaképen, kik egy tekintetben ide, más tekintetben amoda számíthatók s végül olyanok, kik szívükszerent ugyan ifjú-szászok,

de nincs annyi bátorságuk, hogy nyíltan is azokul vallják magukat. Semmi sem lenne könnyebb, mint hogy e részen bizonyítékul oly neveket idézzek, melyek az erdélyi részekben eléggé ösmeretesek.

Az ó-szászok legnagyobb számában Szebenben, az ifjú-szászok Segesvárt, Kőhalomban, Brassóban találhaték föl. A többi szász városban és helységekben az ó-szászok vannak többségben, de még is úgy látszik, hogy e helyeken is folyton szaporodnak az ifjú szászok is.

A mi az irodalmat illeti: egyetlen szász (német) újság van az erdélyi részekben, mely határozott és nyíltan bevallott ó-szász párti, s mely egyszersmind kizárólagos felekezeti jelleget is hord, s ez a „Siebenbürgisch-Deutsches Wochenblatt”, melyet távolról sem szabad a „Siebenbürgische Blätter”-rel összevetni, ez utóbbi éppen az ifjú-szászok közlönye – s valóban derék közlönye – lévén. Amaz épp úgy duzzadoz a gyűlöletől ez utóbbi ellen, mint a gyanakodástól a magyar kormány ellen.

Az ó-szászok érzületét tekintve a magyarokkal szemben, az minden-

A Brassói Lapok Alapítvány a XIX. századi, XX. század eleji dél-erdélyi román, magyar és német nyelvű sajtó imagoológiai feltérképezésére vállalkozott. Azt vizsgálják jeles brassói és szebeni kutatóink, hogyan jelentették meg újságíró eleink a magyar–román–szász együttélést.

A korábban pusztulásra, felejtésre ítélt dokumentumok hamarosan a kutatók, olvasók számára is hozzáférhetőek lesznek a világhálón.

A projekt támogatója a Nemzeti Kulturális Alap (Administrația Fondului Cultural Național).

nek előbb nevezhető, mint barátságosnak, sőt határozottan ellenségesnek mondható.

A magyar népről, míveltségéről, tudományáról és politikai érettségéről rendkívül kicsinylőleg szólnak, noha, bár köztük élve, nagyon kevéssé ösmerik őket. Féltik a magyar kormánytól külön-állásukat s éppen ezért fanatikus ellenszenvet táplálnak minden iránt, a mi magyar, azon magyarok iránt, kiknek királyai őseiket (s pedig hányan költözködtek ide mint proletárokt!) földdel, előjogokkal ajándékozáik meg s oly előnyös helyzetbe juttaták, hogy csakhamar tehető népecskévé nőhették ki magukat. S mégis e gyűlölség a magyarok iránt odáig megy, hogy a szász gymnasiumokban – melyek egytől-egyig ószász tenyészdék – a magyar történelem a szó szoros értelmében csak mint nagyon is mellék tárgy adatik elé. E körülmény, valamint akárhány ilyféle, elég bizonyosság arra, hogy mily ártalmas, és kivált a szász földön, hogy az iskola nincs az egyháztól elkülönítve, s hogy a tanítók

mind theologusok, kik aztán eo ipso mind ó-szászok.

Nehéz, sőt majdnem lehetlen megjelölni, hogy az imént nevezett „Wochenblatt”-ban, mily okszerű célokra tör az ó-szászok politikája. Majdnem úgy tűnik föl, mintha azoknak, kik ott irányadók, legnagyobb diadaluk az lenne, ha a mostani magyar kormány megbuknék, holott azon bánásmód által, melyben a szászokat részelteté, valódi humanitási emléket emelt magának és a magyaroknak s a legkisebb valószínűség sem szól a mellett, hogy a szászoknak bármily kormány alatt is jobban mehetne dolguk, mint a jelenben. Eszményük, hogy államot képezzenek az államban, vagyis hogy megint német uralom alá jussanak: épp oly kevéssé valósulhat meg, mint a mily rossz tanúságot tesznek ők maguk arról, hogy mennyire képesek a bevégzett tényekkel számot vetni.

Egy ifjú-szász (Nemere, első évfolyam 9. szám, Brassó, 1871. január 31.)

Vegyes

(A hazai magyar és román nyelv) nagyobb mérvbeni terjesztése végett alólírtak 1872. február 9-kén egy társaskörben elhatározták egy oly egylet alakítását, melynek tagjai „becsület-szóra” magukat arra kötelezik, hogy magyar és román hazafiak, ha együtt bárhol is találkoznak és értekeznek: ezt más nyelven, mint magyar vagy román nyelven, nem tehetik. Minden tagja az egyletnek, ki ezen fogadalmát áthágja, illetőleg ki más mint magyar vagy román nyelven beszél, minden idegen szóért 20 krt tartozik fizetni az egylet pénztárába.

Az egylet következő tagokból alakult meg :

- Almásán Dávid, brassói román gymnas. prof.,
- Popia János, brassói román gymnas. prof.,
- Dobván János, brassói román tanító,
- Teörök Károly, hosszúfalusi

- Verza Alexe, hosszúfalusi román tanító,
- Verza Jeromos, hosszúfalusi román pap,
- Roskuletz Voiku, hosszúfalusi birtokos.

Az egyletnek elnöke: Almásán Dávid. Pénztárnoka: Teörök Károly. Jegyzője: Verza Alexe.

A begyűlt bírsági pénzek (büntetések) összege minden évben magyar és román könyvek vásárlására fog fordíttatni, melyek egy Hosszúfaluban alapítandó magyar és román olvasó egylet számára fognak adatni. Az egyletbe belépést illetőleg bejelen-

tés történhetik akár az elnöknel, akár pedig a pénztárnoknál vagy jegyzőnél. (Kegyelet oltára.) Dimitrievics Miklós bács-bodrogmegyei tanfelügyelő fölhívta a közönséget, hogy Eötvös nevére alapítványt tegyenek, melyből aztán szegény tanköteles gyermekek segélyeztetnének. Ez alapítványok létrehozása céljából Szabadka város közönsége 2000, Zenta város képviselőisége 560, Veprovác község képviselőisége 100, Csávoly község 37 frt. 50 kr. Feketehegy községe pedig 718 frtot adományoztak. Ennek folytán a közoktatási minisztérium a nevezett községeknek köszönetét nyilvánítja.

Bizony szebb és méltóbb emléket nem emelnek sem egyesek, sem testületek a boldogultnak, mintha nevére oly alapítványokat tesznek, melyeknek céja a szellemi haladást a szegényebb sorsúakra nézve is lehetővé tenni. Egy ily alapítvány sokkal többet mond mint egy óriási szobor.

(Nemere, második évfolyam, 13. szám, Brassó, 1872. február 15.)

A szövegeket közléteszi: Molnár Stefánia

